

Michał KONOPKA

KONKURENCYJNOŚĆ ALTERNATYWNYCH ŚRODKÓW TRANSPORTU W PODRÓŻACH DUŻYCH RODZIN W POLSCE

W artykule omówiona została problematyka konkurencyjności alternatywnych środków transportu w podróżach tzw. dużych rodzin w Polsce. Ze względu na specyfikę podróży rodzinnych konkurencyjność poszczególnych środków transportu jest inna aniżeli ma to miejsce w przypadku np. podróży służbowych. Mają na to wpływ między innymi ustawowe ulgi przy przejazdach środkami komunikacji zbiorowej oraz większa liczba przewożonych w jednej chwili osób. W artykule określono najbardziej konkurencyjne i najmniej konkurencyjne środki transportu z punktu widzenia dużych rodzin. Ma to istotne znaczenie nie tylko dla budżetów domowych poszczególnych zainteresowanych, ale wpływa także na sytuację finansową konkretnych przewoźników. Autor wskazał także sposoby na poprawę konkurencyjności poszczególnych środków transportu.

WSTĘP

Transport jest elementem kluczowym w rozwoju gospodarek, przedsiębiorstw i społeczeństw. Warunkuje on dostęp do rynków zbytu, umożliwia podejmowanie pracy – jednym słowem jest niezbędny w codziennym życiu. W zależności od tego co jest przedmiotem przewozu i na jakiej trasie jest przewożone można określić efektywność poszczególnych środków transportu. W przypadku transportu towarów masowych np. węgla najbardziej efektywny jest transport kolejowy natomiast w przypadku drobnych przesyłek transport lotniczy lub drogowy. Czasem jednak określenie najbardziej efektywnego środka transportu nie jest łatwe. Różnice bowiem w czasie przewozu, warunkach przewozu czy kosztach przewozu są minimalne. W takich sytuacjach aby dokonać trafego wyboru wymagana jest precyzyjna analiza wszystkich zalet i wad poszczególnych środków transportu.

W ostatnim czasie ze względu na wciąż pogłębiający się kryzys demograficzny zarówno w Polsce jak i w Europie wdrażane są rozwiązania mające na celu poprawę tej sytuacji. W sferze transportu osób także można zaobserwować tego typu działania. Są to zarówno instrumenty, które funkcjonują od wielu lat jak np. ustawowe ulgi na przejazdy dla dzieci i młodzieży szkolnej czy rozwiązania wprowadzone w ostatnim czasie jak np. Karta Dużej Rodziny także uprawniająca jej posiadaczy do ulgowych przejazdów. Powstaje zatem pytanie jaki środek transportu jest obecnie najkorzystniejszy, a co za tym idzie najczęściej wybierany podczas podróży krajowych dużych rodzin. Odpowiedź na to pytanie nie jest oczywista, a efektywność poszczególnych środków transportu w tej sytuacji uzależniona jest od wielu czynników takich jak: trasa przejazdu, koszt przejazdu, komfort podróżowania czy bezpieczeństwo podróżowania. W pierwszej kolejności jednak należy zdefiniować pojęcie tzw. dużej rodziny (rodziny wielodzietnej).

1. DEFINICJA RODZINY WIELODZIECNEJ

Pojęcie rodziny wielodzietnej jest w Polsce definiowane na wiele różnych sposobów, co skutkuje powstawaniem wielu problemów interpretacyjnych w tym zakresie. W świetle prawa (rozdział 2a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty) [3] rodziną wielodzietną jest rodzina wychowująca troje i więcej dzieci. Ustawa

nie definiuje jednak pojęć „rodzina” i „dziecko” użytych w definicji rodziny wielodzietnej, nie ma również odesłania do innych aktów prawnych, które owe pojęcia by definiowały. Pojęcia „dziecko” i „rodzina” zostały jednak prawnie zdefiniowane w różnych aktach normatywnych.

Art. 6 pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej[4] stanowi, iż rodzina to osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.

Art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych[5] wskazuje, iż rodzina obejmuje: małżonków, rodziców dzieci, opiekuna faktycznego dziecka oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25 roku życia, a także dziecko, które ukończyło 25 rok życia legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością przysługuje świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy, albo zasiłek dla opiekuna. Dzieckiem w myśl cytowanej ustawy jest natomiast dziecko własne, dziecko małżonka, dziecko przysposobione oraz dziecko w sprawie którego toczy się postępowanie o przysposobienie, lub dziecko znajdujące się pod opieką prawną.

Art. 4 ustawy o Karcie Dużej Rodziny[6] określa jako członków rodziny: rodzica (przez którego rozumie się także rodzica zastępczego lub osobę prowadzącą rodzinny dom dziecka), małżonka rodzica oraz dziecko. Dzieckiem natomiast w myśl ww. ustawy jest dziecko w wieku do ukończenia 18 roku życia, lub w wieku do ukończenia 25 roku życia (w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub w szkole wyższej) oraz dziecko bez ograniczeń wiekowych (w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności).

Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka[7] w myśl którego dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.

Definicja rodziny wielodzietnej występuje także na gruncie cytowanej już ustawy o Karcie Dużej Rodziny, w myśl tej ustawy rodziną wielodzietną jest rodzina w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają na utrzymaniu co najmniej troje dzieci:

- w wieku do 18 roku życia,
- w wieku do 25 roku życia – w przypadku gdy dziecko uczy się w: szkole do dnia 30 września następującego po końcu roku szkolnego, w szkole wyższej do końca roku akademickiego,

- bez ograniczeń wiekowych w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełności.

2. ALTERNATYWNE ŚRODKI TRANSPORTU W PODRÓŻACH KRAJOWYCH

Biorąc pod uwagę rozmaite kryteria na przestrzeni lat wykształciły się różne klasyfikacje transportu. Stąd też można mówić o transporcie pasażerskim (komunikacji) oraz transporcie towarowym (ładunków).[1] Inną często spotykaną klasyfikacją transportu jest podział na :

1. Transport powietrzny (lotniczy)
2. Transport lądowy
  - a) transport drogowy,
  - b) transport kolejowy
  - c) transport rurociągowy
3. Transport wodny
  - a) transport morski,
  - b) transport śródlądowy[2]

Z punktu widzenia pasażerskich podróży krajowych największe znaczenie ma transport drogowy, transport kolejowy oraz coraz częściej stosowany transport lotniczy. Biorąc pod uwagę wiele czynników można określić stopień konkurencyjności poszczególnych środków transportu w podróżach na terenie kraju. Wśród czynników mających istotne znaczenie dla określenia wyżej wymienionego stopnia konkurencyjności należy wyodrębnić przede wszystkim:

1. Dostępność środka transportu,
2. Szybkość przejazdu,
3. Koszt przejazdu,
4. Bezpieczeństwo przejazdu.

3. BADANIE

Badanie i analiza konkurencyjności poszczególnych środków transportu zostały przeprowadzone w oparciu o następujące dane:

1. Rodzina wielodzietna 6-cio osobowa – mąż, żona, czworo dzieci w wieku 6-14 lat.
2. Oferta PKP –Intercity S.A. – taryfa przewozowa 01.01.2016 r.
3. Oferta PLL Lot – taryfy na loty krótkodystansowe – taryfa Lot Economy Simple,
4. Samochód osobowy Volkswagen Caddy Maxi Life 2.0 TDI, rok produkcji 2008.

Wariant 1

Trasa Częstochowa – Gdańsk
Data: 20.01.2016 r. (środa)

Transport kolejowy

Połączenie bezpośrednio PKP InterCity odjazd godz. 11:45, przyjazd godz. 18:46. Czas podróży 7:01 godz. Cena 6 biletów (przy zastosowaniu ulgi 37% dla wszystkich członków rodziny. Ulga przysługuje dla posiadaczy Karty Dużej Rodziny.) wynosi **279,72 zł**.

Przy zastosowaniu ulgi 37% tylko dla dzieci (rodzice bilety normalne) cena 6 biletów wynosi 334,48 zł.

Połączenie z 1 przesiadką PKP EIP (Pendolino) Częstochowa Stradom odjazd godz. 12:20, przyjazd Warszawa Zachodnia godz. 14:13. Czas podróży 1:53 godz. Cena 6 biletów (zniżka 37% - Karta Dużej Rodziny) 405,24 zł, cena 6 biletów (2 normalne + 4 ulgowe 37% zniżki) wynosi 484,56 zł.

Odjazd Warszawa Zachodnia godz. 15:01, przyjazd Gdańsk Główny godz. 18:08. Czas podróży 3:07 godz. Cena 6 biletów (przy zastosowaniu zniżki 37%) wynosi 476,28 zł. Cena 6 biletów (2 bilety normalne + 4 bilety ulgowe 37% zniżki) wynosi 569,52 zł.

Łączny czas podróży (EIP) Częstochowa Stradom - Gdańsk Główny 5:48 godz.

Łączny koszt biletów wynosi w zależności od zniżek od **881,52 zł do 1054,08 zł**.

Transport drogowy – publiczny

Połączenie na trasie Częstochowa Dworzec Autobusowy – Gdańsk Dworzec Autobusowy wykonywane jest przez przedsiębiorstwo PKS Łódź sp. z o. o.. W dni powszednie odjazd z Częstochowy następuje o godz. 6:40 a planowany przyjazd do Gdańska jest o godz. 16:05. podróż trwa 9:25 godz. Przedsiębiorstwo PKS Łódź sp. z o. o. nie przewiduje w swojej taryfie ulg dla rodzin wielodzietnych ani dla dzieci. Cena biletu normalnego na ww. trasie wynosi 70 zł. W przypadku 6-cio osobowej rodziny całkowity koszt przejazdu na trasie Częstochowa-Gdańsk wyniesie zatem **420 zł**. [9]

Transport drogowy – prywatny

Przejazd na trasie Częstochowa – Gdańsk wykonywany prywatnym samochodem osobowym trwa 5,5 godz. Podróż na ww. trasie odbyła się głównie autostradą A1 oraz DK1. Średnie spalanie podczas badania wyniosło 7 litrów oleju napędowego na 100 km. Odległość między dworcem autobusowym w Częstochowie a dworcem autobusowym w Gdańsku wyniosła 452 km. Podczas przejazdu samochód spalił 31,64 litra oleju napędowego. Cena oleju napędowego w dniu 22.01.2016 r. na stacji PKN Orlen w Częstochowie wynosiła 3.89 zł/l. Opłata za przejazd autostradą A1 wyniosła 29.90 zł. Całkowity koszt przejazdu 6 osób (przy założeniu, że jedna z nich jest kierowcą) wyniósł zatem **152.90 zł** (123 zł paliwo + 29.90 zł opłata za autostradę). Amortyzacja środka transportu w badaniu nie jest brana pod uwagę.

Transport lotniczy

Przelet z lotniska Katowice - Pyrzowice do Gdańska liniami krajowymi PLL LOT kosztuje wg taryfy przewoźnika 418,52 zł za 1 osobę w jedną stronę. Całkowity koszt przelotu 6-cio osobowej rodziny wyniesie zatem **2511,12 zł** w jedną stronę. Do kosztu podróży transportem lotniczym należy także doliczyć koszt dojazdu z Częstochowy na lotnisko Katowice-Pyrzowice.

Tab. 1. Koszt i czas przejazdu na trasie Częstochowa-Gdańsk

Rodzaj środka transportu	Koszt przejazdu ogółem	Koszt przejazdu 1 osoby	Czas przejazdu
Transport drogowy-prywatny	152,90 zł	25,48 zł	5:30 godz.
Transport kolejowy	279,72 zł	46,62 zł	7:01 godz.
Transport kolejowy (EIP)	881,52 zł	146,92 zł	5:48 godz.
Transport drogowy-publiczny	420 zł	70 zł	9:25 godz.
Transport lotniczy	2511,12 zł	418,52 zł	2 godz.

Jak wynika z tabeli 1 koszt przejazdu rodziny 6-cio osobowej na trasie z Częstochowy do Gdańska jest bardzo zróżnicowany. W zależności bowiem od środka transportu waha się on od 25,48 zł za osobę do aż 418,52 zł za osobę. Bezkonkurencyjny pod względem kosztu przejazdu jest transport realizowany prywatnym samochodem osobowym. Odpowiednio podróż koleją (tańszy wariant) jest o 82,9 % droższa, transport autobusowy jest o 174,6 % droższy, a podróż samolotem jest droższa aż o 1542 %. Biorąc natomiast pod uwagę czas przejazdu najszybszy jest transport lotniczy, choć w podanym przykładzie nie doliczono czasu i kosztu dojazdu z Częstochowy do lotniska Katowice - Pyrzowice. W dalszej kolejności

uplasowały się: transport drogowy – prywatny i transport kolejowy (EIP). Połączenie kolejowe bezpośrednie (pociąg pospieszny InterCity) oraz transport autobusowy nie są w ogóle konkurencyjne jeśli chodzi o czas przejazdu.

Wariant 2

Trasa Częstochowa – Zakopane

Data: 27.01.2016 r. (środa)

Transport kolejowy

Połączenie bezpośrednie PKP InterCity odjazd godz. 00:56, przyjazd godz. 6:55. Czas podróży 5:59 godz. Cena 6 biletów (przy zastosowaniu ulgi 37% dla wszystkich członków rodziny. Ulga przysługuje dla posiadaczy Karty Dużej Rodziny.) wynosi **219,24** zł.

Przy zastosowaniu ulgi 37% tylko dla dzieci (rodzice bilety normalne) cena 6 biletów wynosi 262,16 zł.

Transport drogowy – publiczny

Połączenie na trasie Częstochowa Dworzec Autobusowy – Zakopane Dworzec Autobusowy wykonywane jest przez przedsiębiorstwo PKS Częstochowa sp. z o. o.. W dni powszednie odjazd z Częstochowy następuje o godz. 7:40 a planowany przyjazd do Zakopanego jest o godz. 12:30. podróż trwa 4:50 godz. Przedsiębiorstwo PKS Częstochowa sp. z o. o. nie przewiduje w swojej taryfie ulg dla rodzin wielodzietnych ani dla dzieci. Cena biletu normalnego na ww. trasie wynosi 47 zł. W przypadku 6-cio osobowej rodziny całkowity koszt przejazdu na trasie Częstochowa-Zakopane wyniesie zatem **282** zł.[8]

Transport drogowy – prywatny

Przejazd na trasie Częstochowa – Zakopane wykonywany prywatnym samochodem osobowym trwał 4:00 godz.. Średnie spalanie podczas badania wyniosło 6 litrów oleju napędowego na 100 km. Odległość między dworcem autobusowym w Częstochowie a dworcem autobusowym w Zakopanem wyniosła 250 km. Podczas przejazdu samochód spalił 15,0 litrów oleju napędowego. Cena oleju napędowego w dniu 27.01.2016 r. na stacji PKN Orlen w Częstochowie wynosiła 3.86 zł/l. Całkowity koszt przejazdu 6 osób (przy założeniu, że jedna z nich jest kierowcą) wyniósł zatem **57,90** zł. Amortyzacja środka transportu w badaniu nie jest brana pod uwagę.

Tab. 2. Koszt i czas przejazdu na trasie Częstochowa-Zakopane

Rodzaj środka transportu	Koszt przejazdu ogółem	Koszt przejazdu 1 osoby	Czas przejazdu
Transport drogowy-prywatny	57,90 zł	9,65 zł	4:00 godz.
Transport kolejowy	219,24 zł	36,54 zł	5:59 godz.
Transport drogowy-publiczny	282 zł	47 zł	4:50 godz.

Koszt przejazdu rodziny 6-cio osobowej na trasie Częstochowa-Zakopane okazał się najniższy w przypadku podróży prywatnym samochodem osobowym – 57,90 zł. Transport kolejowy był odpowiednio o 278,6 % droższy, a transport drogowy – publiczny o 387 % droższy. Transport drogowy – prywatny okazał się także bezkonkurencyjny biorąc pod uwagę czas przejazdu.

Wariant 3

Trasa Częstochowa – Wrocław Główny

Data: 29.01.2016 r. (piątek)

Transport kolejowy

Połączenie bezpośrednie PKP InterCity Express odjazd godz. 9:52, przyjazd godz. 11:30. Czas podróży 1:38 godz. Cena 6 bile-

tów (przy zastosowaniu ulgi 37% dla wszystkich członków rodziny. Ulga przysługuje dla posiadaczy Karty Dużej Rodziny.) wynosi **268,74** zł.

Transport drogowy – publiczny

Połączenie na trasie Częstochowa Dworzec Autobusowy – Wrocław Dworzec Autobusowy wykonywane jest przez przedsiębiorstwo PKS Częstochowa sp. z o. o.. W dni powszednie odjazd z Częstochowy następuje o godz. 7:40 a planowany przyjazd do Wrocławia jest o godz. 11:15. podróż trwa 3:35 godz. Przedsiębiorstwo PKS Częstochowa sp. z o. o. nie przewiduje w swojej taryfie ulg dla rodzin wielodzietnych ani dla dzieci. Dzieci i młodzież szkolna jest uprawniona do ulgi 37% jedynie przy zakupie biletów miesięcznych. Cena biletu normalnego na ww. trasie wynosi 31 zł. W przypadku 6-cio osobowej rodziny całkowity koszt przejazdu na trasie Częstochowa-Wrocław wyniesie zatem **186** zł.[8]

Transport drogowy – prywatny

Przejazd na trasie Częstochowa – Wrocław wykonywany prywatnym samochodem osobowym trwał 2:20 godz.. Przejazd wykonywany był bezpłatną drogą S-8. Średnie spalanie podczas badania wyniosło 6 litrów oleju napędowego na 100 km. Odległość między dworcem autobusowym w Częstochowie a dworcem autobusowym we Wrocławiu wyniosła 200 km. Podczas przejazdu samochód spalił 12,0 litrów oleju napędowego. Cena oleju napędowego w dniu 29.01.2016 r. na stacji PKN Orlen w Częstochowie wynosiła 3.86 zł/l. Całkowity koszt przejazdu 6 osób (przy założeniu, że jedna z nich jest kierowcą) wyniósł zatem **46,32** zł. Amortyzacja środka transportu w badaniu nie jest brana pod uwagę.

Tab. 3. Koszt i czas przejazdu na trasie Częstochowa-Wrocław

Rodzaj środka transportu	Koszt przejazdu ogółem	Koszt przejazdu 1 osoby	Czas przejazdu
Transport drogowy-prywatny	46,32 zł	7,72 zł	2:20 godz.
Transport kolejowy	268,74 zł	44,79 zł	1:38 godz.
Transport drogowy-publiczny	186 zł	31 zł	3:35 godz.

Na trasie Częstochowa-Wrocław bezkonkurencyjny pod względem kosztu przejazdu okazał się transport drogowy- prywatny. Koszt przejazdu jednej osoby wyniósł zaledwie 7,72 zł. Transport kolejowy choć w tym przypadku szybszy jest droższy o 480 %, a transport drogowy publiczny droższy o 301 %. Pod względem czasu przejazdu najbardziej konkurencyjny jest transport kolejowy, następnie transport drogowy- prywatny i transport drogowy- publiczny. Warto nadmienić, iż podróż koleją na analizowanej trasie wykonywana była expresem, podróż pociągiem pospiesznym byłaby tańsza, lecz bardziej czasochłonna.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonego badania można jednoznacznie stwierdzić, że najbardziej konkurencyjnym środkiem transportu w podróżach dużych rodzin w Polsce jest prywatny samochód osobowy. Na wszystkich analizowanych trasach koszt przejazdu jednej osoby prywatnym samochodem osobowym był zdecydowanie najniższy. Pomimo zastosowania ustawowych ulg na przejazdy środkami transportu zbiorowego dla wszystkich pasażerów podróż koleją lub autobusem była w każdym przypadku zdecydowanie droższa. Warto nadmienić, iż w analizowanym przykładzie samochód osobowy Volkswagen Caddy Maxi Life jest autem 7-mio osobowym. W związku z tym najbardziej efektywny byłby przejazd 7 osób. Przy zbliżonych parametrach spalania koszt przejazdu jednej osoby byłby jeszcze niższy. Trzeba jednocześnie pamiętać, że w

badaniu nie brano pod uwagę kosztów amortyzacji samochodu na który składają się m.in.: koszt zakupu samochodu, ubezpieczenia, przeglądów okresowych. Podróż samochodem osobowym realizowana była także przez kierowcę-pasażera, który wykonywał pracę bez wynagrodzenia. Zaletą jednak prywatnego środka transportu jest jego dostępność. W każdym przypadku czas podróży liczony jest „od drzwi do drzwi” nie mamy więc do czynienia ze stratą czasu na dojazd na dworzec, przymusowe przerwy podczas przystanków czy wreszcie dojazd z dworca do miejsca docelowego. Z punktu widzenia bezpieczeństwa podróży najkorzystniejszy jest niewątpliwie transport kolejowy chociaż w przypadku korzystania tylko z autostrady prawdopodobieństwo kolizji w transporcie drogowym również nie jest wysokie. Analizowane w badaniu trasy przejazdu mają istotny wpływ na dostępność środka transportu oraz na koszt i czas przejazdu. W przypadku podróży między dużymi miastami na trasach do 200 km różnica w czasie przejazdu między samochodem osobowym a koleją nie jest duża. Na korzyść transportu kolejowego przemawia także dobra lokalizacja dworców (centra miast) oraz problemy z dojazdem i parkowaniem aut w centrach miast. Niestety potencjalne korzyści są niewspółmiernie niskie do kosztów przejazdu koleją. Ustawowe ulgi dla rodzin wielodzietnych nie przekraczają 37% ceny biletów normalnych co sprawia, że podróż koleją dla dużych rodzin jest po prostu nieopłacalna. Warto wspomnieć także iż ulga 37% dla posiadaczy Karty Dużej Rodziny przy podróży koleją naliczana jest tylko pod warunkiem zakupu co najmniej 3 biletów co wyklucza korzystanie z tej ulgi przy przejazdach 1 lub 2 osób.

Analizując podróże na trasach dłuższych niż 200 km należy jednoznacznie stwierdzić, iż podróż prywatnym samochodem jest najkorzystniejsza, a różnice w czasie przejazdu i jego kosztach są nieporównywalnie niższe niż u konkurencyjnych środków transportu. Poddane w badaniu analizie miasta są także dobrze skomunikowane. Oznacza to, iż podróż publicznymi środkami komunikacji między dużym miastem a mniejszą miejscowością lub dwiema małymi miejscowościami byłaby jeszcze trudniejsza i bardziej czasochłonna.

Wyniki przeprowadzonego badania nie pozostawiają więc wątpliwości co do sposobu podróżowania dużych rodzin w Polsce. Aktualny trend nie jest spójny z promowanym od wielu lat w Europie wzrostem znaczenia komunikacji publicznej kosztem prywatnych środków transportu. Przy aktualnych taryfach przewozowych nie można zatem liczyć na zmniejszenie natężenia ruchu na drogach oraz mniejszą emisję zanieczyszczeń. Jedynym sposobem na zmianę aktualnej sytuacji jest obniżenie kosztów przejazdów środkami komunikacji publicznej (być może nawet wprowadzenie bez-

płatnych przejazdów) lub skrócenie czasu przejazdów poprzez wprowadzenie np. kolei wysokich prędkości. Można także wpływać na konkurencyjność poszczególnych środków transportu poprzez sztuczny wzrost opłat np. za korzystanie w dróg czy wyższe składki ubezpieczeń komunikacyjnych. To ostatnie rozwiązanie pociągnęłoby za sobą wzrost cen wszystkich przewozów i zdławienie gospodarki kraju. Przyniosłoby zatem więcej szkody niż pożytku.

BIBLIOGRAFIA

1. Babis H., *Transport*, Rydzkowski W., Wojewódzka-Król [red.], PWN, Warszawa 2008
2. Żak J., *Transport*, Kisperska-Moroń D., Krzyżaniak S., [red.], Logistyka, Poznań 2009
3. Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. Dz. U. z 2004 r. nr 252, poz. 2572 z późn. zm.
4. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.
5. Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 20 listopada 2003 r. Dz. U. z 2013 r. poz. 1456 z późn. zm.
6. Ustawa o Karcie Dużej Rodziny z dnia 5 grudnia 2014 r. Dz. U. z 2015 r. poz. 1359
7. Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka Dz. U. nr 6, poz. 69 z późn. zm.
8. www.pks.czestochowa.pl (odczyt 27.01. 2016 r.)
9. www.pks.lodz.pl (odczyt 22.01. 2016 r.)

Competitiveness of alternative means of transport in travels of large families in Poland

Paper presents the problem of competitiveness of alternative means of transport in travels of large families in Poland. The specificity of family travels is different than business trips so the competitiveness of alternative means of transport is also different. Particular attention was paid to check which kind of transport is more competitive than others. It is not only very important for home budgets but also very important for transport companies.

Autor

dr **Michał Konopka** – Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Instytut Logistyki i Zarządzania Międzynarodowego. E-mail: mkonopka7@wp.pl